

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на **Любомир Свиленов Стефанов**

на тема:

„Структуриране на партийната система в България: 1990-2009“

за вътрешна защита по процедура за присъждане на научната и

образователна степен **„Доктор“**

по научна специалност **„Политология“** шифър 05.11.02

Рецензент: **доц. д-р Румяна Коларова**

1. Данни за кандидата.

Познавам Любомир Стефанов първо като мой студент, като редовен докторант, а впоследствие и като преподавател. Бих искала да посоча че за него професионалната реализация е била естествено и непрекъснато свързана не само с натрупване на нови знания, но и с търсене на предизвикателства – интересът на Любомир към изследователските проблеми е свързан винаги с желанието да провокира, да тества и опровергае общоприети констатации и оценки. Това е характерно за стила и насоката на докторската му дисертация - труден избор, който той последователно отстояваше и при продължителната си работата. Същевременно Любомир не е „особняк“ в научните си дирения – той изработи дисертационния си труд в активен диалог с членовете на катедра „Политология“, не само и просто съобразявайки се с направените критични бележки и коментари, а дообогатявайки и развивайки своите аргументи с научна добросъвестност. Професионалната биография на Любомир свидетелства, за желание науката да има основна роля в житейската му реализация и за стремеж да се утвърди в българската научна общност „по свой начин“, което е висока амбиция.

2. Общи данни по процедурата.

Представен е дисертационен труд с обем 194 стандартни страници, разделен на увод, четири глави, заключение и четири приложения. Научният апарат съдържа 126 заглавия, в които се включва и един документ (закон). Източниците са разнообразни, авторитетни и сред тях няма неизползвани, т.е. библиографията е действителна и пълноценно приложена. Значимо място в цитираната научна литература заемат релевантни за темата заглавия, извършеният в труда анализ адекватно използва резултати от цитираните изследвания – теоретични модели и емпирични данни.

Дисертационният труд напълно отговаря на изискванията в Чл. 6, ал. 3 от Закона и чл. 27 от Правилника: (*„да показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания“* ; *„да съдържа научни или научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката“*). Авторефератът коректно отразява съдържанието на дисертационния труд и обобщава научните му приноси.

3. Оценка на дисертационния труд.

Изследването на политическите партии и моделите на междупартийна конкуренция е сред най-добре развитите направления в политическите науки. Изследователите на партиите са добре организирана и ефективно функционираща научна общност – признават общи аксиоматични предпоставки, свързани с изследванията на няколко автора признати за „класици“, издават няколко престижни списания, които имат водещо значение за останалите изследователски направления в политологията. В полето на партийните изследвания политологията разполага с добре развит инструментариум, който от десетилетния води до създаването не само на съпоставими бази данни, но и на съпоставими количествени индекси,

наподобяващи макроикономическите модели. Всичко това поражда почти автоматично очакването, че всеки млад изследовател, който избира темата за структурирането на партийната система в конкретна държава има отговорната, но и относително лесна задача да изработи малък детайл, малка частица от голяма и сложна мозайка. Дори когато резултатите от подобно изследване имат характера на просто прилагане на добре известни изследователски модели, те добиват не само стойност, но и смисъл чрез интерпретациите на останалите работещи по проблематиката. Любомир Стефанов е избрал много по-трудна и не толкова безспорна в резултатите си стратегия. Макар да формулира по стандартния начин своите изследователски въпроси, неговия изследователски модел е изграден около една парадоксална констатация - динамиката на междупартийната конкуренция в България изключва всякаква системност, т.е. изследователският въпрос е „може ли да има несистемна партийна система?“ Тук проблем е не само неустойчивостта на модела на конкуренция между българските партии, от съществено значение е природата на партийността, т.е. под въпрос е доколко класическото понятие за партия може да се използва в българския случай, дали политическите процеси в посткомунистическите демокрации не налагат изработването на ново понятие за партийност. На такива въпроси отговори дават учени с признат авторитет и натрупан опит, които са в края на изследователската си кариера, а не в нейното начало.

Любомир Стефанов има реалистична представа за изследователските задачи, които може да си постави един докторант – в дисертационния си труд той преди всичко представя максимално изчерпателен обзор на факторите, които обуславят специфичните параметри на партийността в пост-комунистическите държави и флуидността на партийната система в някои от присъединилите се към ЕС млади демокрации. Така избраният подход гарантира приносния характер на неговото изследване доколкото

осигурява многостранна/ многоаспектна и сложна картина на особеното в българския случай.

Изследователската задача на Стефанов е доста амбициозна – той не си поставя за цел да изработи малка частица от голяма мозайка, а прави опита да изработи собствена мозаечна конструкция. Трябва да посоча, че той успешно постига тази задача. В резултат на ясно структуриран и последователно проведен анализ Любомир Стефанов предлага добре организирана и широкоформатна картина на българската партийна идиосинкразия (от съществено значение е, че той избягва лесната и популярна интерпретация на идентифицираните особености като патология). По мое мнение това е първо по рода си изследване на българската партийна система.

Вторият труден избор, който Любомир Стефанов е направил в своето изследване е свързан с опита да намери собствено обяснение за трансформациите на българската партийна система, които са добре описани и многократно интерпретирани. Без да прави категорични изводи Стефанов предлага емпиричен тест на няколко обяснителни модела и потвърждава валидността им, но същевременно поставя въпроса за необходимостта от доразвиването и коригирането им. Като принос може да се оцени използването на понятието „управленска формула“ при анализа на процеса на формиране на българската партийна система (тук Стефанов доразвива тезата на Ингрид Ван Бийзен, че в Източна Европа много партии имат по-скоро институционален отколкото социален произход), както и поставянето на ударението върху ролята и значението на стратегиите на извънпарламентарните партии при обяснението на диспропорционалността на изборните резултати. В търсене на обяснения за високата нестабилност на партийната система Стефанов аргументира тезата, че флуидността на партийната система е резултат преди всичко от стратегиите на политическите елити, а не от волатилността на предпочитанията на

избирателите. Това е посочено и като съществена специфика на българската политическа система.

4. Критични бележки и препоръки.

Посочените положителни страни на дисертацията категорично доминират в общата оценка за нея. Имам конкретни въпроси, критични бележки и препоръки, които, подчертавам, не поставят под съмнение високото ми мнение за труда. Избраният изследователски подход безспорно води до поредица от сериозни предизвикателства, които Любомир Стефанов съзнателно е търсил. Както анализа, така и направените изводи и обобщения поражда въпроси чието изясняване и може да доведе не само до допълнителна аргументация, но и до прецизиране на изследователския подход и направените обобщения. Надявам си това да допринесе за по-нататъшното развитие на научните търсения на Любомир Стефанов.

Първо. В желанието си да изработи комплексна и многоаспектна картина на междупартийната конкуренция за един относително дълъг период, които е характерен с резки обрати на политическите процеси, Стефанов прави обзор на много голям брой теоретични модели и завършени емпирични проучвания. Това със сигурност е похвално и необходимо усилие, но изисква също така да се оцени приложимостта на тези подходи, както и да се интерпретират емпиричните данни през призмата на всеки един от тях. Това Любомир Стефанов не прави, пък и едва ли има докторант, които може да го направи. Но избрания подход поражда усещане за недовършеност на анализа, за неспособност или нерешителност да се аргументират преценки и обобщения. Това може лесно да бъде избегнато с по-прецизното дефиниране на изследователските задачи и ограничаването на аналитичния обхват на изложението.

Второ. В разделите посветени на обобщение и интерпретация на емпиричните данни определено преобладава описателния, а не обяснителния стил на изложение. Както коректно е отбелязал в автореферата си, Стефанов преди всичко „формулира очертаващи се тенденции и зависимости“, а очакванията на читателя е той да аргументира своите обобщения. Тук изследването определено се нуждае от доработка, която съм убедена, че е по силите на докторанта и той естествено ще направи в по-нататъшната си работа по темата.

Трето. Една от основните тези на Стефанов касае причините за фрагментацията и неустойчивостта (флуидността) на българската партийна система. Многократно и с различни аргументи той прави изводи, че те се дължат не толкова на промени в предпочитанията на избирателите, колкото на стратегията на политиците. Но така формулираните алтернативни обяснения като че ли ограничават дебата до добре познатата безизходица „кокошката или яйцето“. Едно работещо обяснение изисква по-задълбочен анализ на процесите, ясен отговор защо българските партии са неефективни в адаптацията си към промените в предпочитанията на избирателите.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ.

Като имам предвид научно-теоретичната, изследователската и приложната значимост на темата, ясно откритите достойнства и приноси на труда, безспорната оригиналност на редица аналитични оценки с пълно убеждение предлагам на Научното жури да присъди на **Любомир Свиленов Стефанов** образователната и научна степен “ДОКТОР”.

02.08.2012

РЕЦЕНЗЕНТ:

доц. д-р Румяна Коларова